

УДК 378

**СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНИХ ЗНАНЬ ТА УМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ**

Г.В.Черній

***Анотація.** В статті розглянуто та проаналізовано основні функції, типові завдання та вимоги до майбутніх фахівців туристичної сфери, а також компетенції, якими фахівці мають володіти, щоб відповідати цим вимогам.*

***Ключові слова:** туристична освіта, підготовка фахівців, компетенції, програма, практична та теоретична підготовка.*

***Аннотация.** В статье рассматриваются и анализируются основные функции, типичные задания и требования к будущим специалистам туристической сферы, а также компетенции, которыми специалисты должны владеть, чтобы отвечать этим требованиям.*

***Ключевые слова:** туристическое образование, подготовка специалистов, компетенции, программа, практическая и теоретическая подготовка.*

***Summary.** Main functions, typical tasks and requirements to the future specialists in tourism, as well as competences that specialists should possess to meet these requirements, are revealed and analyzed in the article.*

***Key words:** tourism education, training, competencies, program, practical and theoretical training.*

Постановка проблеми. Вчені визнають XXI століття часом інформації, технологій, ресурсів та послуг. Туристичні послуги посідають з-поміж інших особливе місце, адже розвиток туризму невід'ємно пов'язаний із процесами глобалізації та культурної інтеграції людства, якими характеризується сучасне життя суспільства.

Україна також долучилася до світових процесів розвитку туризму. Щороку кількість туристів, які відвідують нашу країну, збільшується, що пов'язано зі зростаючим інтересом у світі до України, української культури та традицій. Особливо цей інтерес став актуальним у контексті майбутнього проведення Україною Євро-2012. Проте, незважаючи на це, рівень надання туристичних послуг у нашій країні, на жаль, ще не відповідає міжнародним стандартам. Головну причину цього вбачаємо в недостатньому забезпеченні туристичної галузі висококваліфікованими фахівцями. А це, насамперед, пояснюється відсутністю до недавнього часу у країні взагалі будь-якої бази для підготовки кваліфікованих кадрів сфери туризму. До роботи в цій галузі традиційно були залучені фахівці інших напрямів, які пройшли відповідну, часто лише теоретичну, перепідготовку. Саме тому, на нашу думку, першочерговим кроком для поліпшення якості туристичних послуг в Україні є визначення та аналіз вимог, які висуває сучасний світ загалом та ринок туристичних послуг зокрема, до фахівців туристичної сфери.

Аналіз останніх досліджень та публікацій з проблеми свідчить, що останнім часом питанням підготовки фахівців туристичної сфери присвячено все більше наукових досліджень, а саме: теоретичним та методичним засадам підготовки фахівців для сфери туризму (В.К.Федорченко, Г.С.Цехмістрова, Н.А.Фоменко, В.О.Квартальний та ін.); особливостям підготовки фахівців туристичної сфери в Європі та світі (Л.В.Сакун, Л.В.Чорна); діагностиці якості професійної освіти в сфері туризму (Т.А.Білоненко, О.С.Гринькевич, Г.С.Цехмістрова та ін.); проблемам практичної підготовки фахівців туризму (Н.С.Микитів, В.М.Зайцева та ін.)

Метою статті є визначення вимог до професійних знань та умінь майбутніх фахівців туристичної сфери в сучасних умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Процеси глобалізації, інформатизації суспільства, науково-технічна революція не можуть не впливати на ринок праці та загальний рівень розвитку суспільства, що в свою чергу накладає свій відбиток на організацію освіти та професійної підготовки кадрів та рівень вимог як до окремих фахівців, так і до системи загалом.

У варіативній частині освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) бакалавра за напрямом підготовки 6.020107 «Туризм» у галузі знань 0201 «Культура» зазначається, що варто виділити такі здатності випускника ВНЗ з кваліфікацією «бакалавр з туризму»:

- формування стійкого світогляду, правильного сприйняття сучасних проблем розвитку суспільства, людського буття, духовної культури;
- формування політичної свідомості та політичної культури, політичної активності, творчої ініціативи у розв'язанні сучасних проблем;
- розгляд суспільних явищ у розвитку та конкретних історичних умовах;
- займати активну життєву та громадянську позицію;
- нести соціальну відповідальність за діяльність організації;
- здатність до ефективної комунікаційної взаємодії, в тому числі засобами сучасних інформаційних технологій;
- здійснення саморегуляції та здорового способу життя;
- здатність до засвоєння нових знань та самовдосконалення.

Як бачимо, дані вимоги щодо здатностей працівника туристичної сфери можна поставити і до інших членів нашого суспільства, адже серед необхідних здатностей декларуються саме ті, які необхідні кожному громадянину сучасного суспільства, щоб бути його повноцінним членом, та кожному фахівцю, який хоче відповідати мінливим вимогам ринку праці сьогодення.

Але яким же має бути висококваліфікований фахівець саме туристичної сфери? Професор І.О.Бочан зазначає, що «фахівець з туризму має володіти соціальними, гуманітарними, культурологічними, історичними, правовими, естетичними, рекреаційними, екологічними, економічними та іншими аспектами знань, володіти двома-трьома іноземними мовами, сучасними комп'ютерними інформаційними технологіями, знати технології гостинності й обслуговування, відповідати світовим стандартам надання якісних туристичних послуг» [1; 5]. З цього можна зробити висновок, що фахівець із туризму має володіти надзвичайно широким спектром знань та умінь і бути обізнаним у багатьох сферах (навіть не завжди тісно пов'язаних з його безпосередніми обов'язками). Інтегративний характер знань та умінь фахівців туристичної сфери необхідний для успішного виконання професійних обов'язків.

Отже, висококваліфікований фахівець туристичної сфери – це професіонал-людинознавець, який ознайомлений із національною та всесвітньою культурою, соціологією, психологією, економікою та філософією. Адже турист хоче побачити невідоме, зрозуміти іншу культуру, відчутти справжнє життя мешканців того краю, що відвідує [7; 227]. А саме це покликано забезпечити фахівці сфери туризму.

Різні науковці по-різному визначають вимоги до фахівця в туризмі. Дослідник Л.В.Сакун стверджує, що є три аспекти підготовки фахівців, які важливі для будь-якої сфери туризму. А саме:

Фундаментальне навчання (знання), яке відповідає за отримання знань згідно з навчальним планом спеціальності.

Технічне навчання (знання як робити), яке відточує майстерність і формує навички, необхідні для даної спеціалізації.

Особисті здібності (знати як бути і як себе поводити), що відображають особисті якості фахівця [6, с. 32].

Науковець Н.С.Кампов визначає вимоги до фахівців у туризмі, називаючи ці три аспекти підготовки фахівців «базовими вміннями, що потрібні при влаштуванні на роботу», та додає до них «конкурентоздатність», яку вважає показником якості підготовки спеціаліста та до якої відносить чіткість цілей і ціннісних орієнтацій, працелюбство, творче ставлення до справи, здатність до безперервного саморозвитку, здатність до безперервного професійного зростання, здатність до ризику, незалежність, здатність бути лідером, творче ставлення до справи, прагнення до високої якості кінцевого продукту, стресостійкість [2; с.18].

В ОКХ бакалавра за напрямом підготовки 6.020107 «Туризм» у галузі знань 0201 «Культура» перераховуються виробничі функції, типові завдання діяльності та вміння, якими має володіти випускник Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ з кваліфікацією «бакалавр з туризму». До виробничих функцій та типових завдань діяльності фахівця з туризму можна віднести:

Функція	Типове завдання діяльності
1. Проектувальна	1.1. Визначення форм, видів, напрямів та спеціалізацій туристичної діяльності; 1.2. Розробка стратегічних напрямів розвитку організації, забезпечення конкурентоспроможності туристичних послуг; 1.3. Економічне обґрунтування виробництва туристичних послуг; 1.4. аналіз діяльності та розробка перспективних напрямів розвитку організації; 1.5. планування та прогнозування діяльності організації 1.6. розробка та впровадження нововведень; 1.7. прогнозування динаміки попиту на туристичні послуги.
2. Організаційна	2.1. поєднання усіх видів ресурсів, організування колективної праці з досягнення місії організації; 2.2. організація, прийняття та реалізація управлінських рішень; 2.3. організація антикризового управління 2.4 організація ділових контактів підприємства із зовнішнім середовищем; 2.5 управління якістю туристичних послуг; 2.6 забезпечення захисту прав споживачів; 2.7 забезпечення соціального захисту працівників; 2.8 розроблення раціональних форм організації управління; 2.9 здійснення комерційної діяльності; 2.10 організація зовнішньоекономічної діяльності; 2.11 формування іміджу організації; 2.12 організація діловодства.
3. Технологічна	3.1 формування основного технологічного процесу; 3.2 формування обслуговуючих технологічних процесів; 3.3 оформлення спеціальної документації на різних стадіях виробництва та реалізації туристичних послуг
4. Контрольна	4.1 контролювання забезпеченості ресурсами, додержання технології надання туристичних послуг; 4.2 контроль та оцінка якості туристичних послуг; 4.3 контроль за дотриманням вимог безпеки праці та санітарно-гігієнічних вимог

Кожне із завдань характеризується набором умінь, необхідних для його успішного виконання. На нашу думку, раціонально окреслити сучасні вимоги до фахівця туристичної галузі за допомогою компетентностей, якими він має володіти для успішного виконання завдань та функцій.

Учений В.В.Ягупов визначає компетентність як теоретичну, практичну, особистісну, психологічну підготовленість фахівця до здійснення певної професійної діяльності та наявність професійно важливих якостей фахівця, які сприяють цій діяльності [8, 6].

У сучасній українській педагогічній науці існує багато варіантів класифікацій компетентностей. Найбільш всеохоплюючою вважаємо класифікацію, представлену В.Уруським на регіональному семінарі в рамках проекту ПРООН «Інновація та оновлення освіти для покращення добробуту та зниження рівня бідності» у м. Тернополі (13.12.2002 р.):

1. *Компетентність у сфері економічної діяльності*, яка включає в себе підприємливість, відповідальність, дисциплінованість, культуру праці.

2. *Правова компетентність* включає в себе усвідомлення потреб та необхідності в дотриманні вимог законів та інших нормативних актів, визнання рівності всіх людей, повагу до свободи, відкритість і правову культуру.

3. *Політична компетентність* – це активність і мобільність, громадянська активність, повага до рішення більшості, турбота про справи громади, політична культура.

4. До *компетентності у сфері комунікативної діяльності* можна віднести толерантність, прийняття плюралізму, вміння цивілізовано відстоювати свої переконання перед опонентами.

5. *Організаційна компетентність* включає в себе раціональне врядування (самоврядування), ефективність менеджменту та самоменеджменту, ощадливе використання часу та інших власних ресурсів.

6. *Технологічна компетентність* – це вміння використання технічних засобів, раціональне співіснування з техносферою та критичне ставлення до неї.

7. *Екологічна компетентність* охоплює знання законів екології, гармонійне співіснування з довкіллям, збереження біосфери.

8. *Компетентність у сфері повсякденного життя* – це повага до інших, навички та вміння співіснування в соціумі, готовність прийти на допомогу, турбота про дотримання загальнолюдського етикету [4, 37–38].

Проте вичерпною цю класифікацію назвати не можна, адже вона охоплює ключові компетенції для фахівців будь-якого рівня та сфери. Тому, виходячи з вищеперерахованих типових завдань фахівця, вважаємо за необхідне виділити наступні компетенції як головні саме для працівника туристичної галузі:

Соціальна компетенція – толерантність до різних етнокультур і релігій, вміння поєднувати особисті потреби з потребами суспільства.

2. Комунікативна компетенція передбачає володіння механізмами усного і письмового спілкування різними мовами, в тому числі й мовою комп'ютерного програмування, включаючи спілкування через мережу Інтернет.

3. Інформаційна компетенція передбачає володіння інформаційними технологіями й критичне ставлення до соціальної інформації, поширюваної ЗМІ.

4. Інтелектуально-пізнавальна компетенція – готовність до постійного підвищення освітнього рівня, здатність до саморозвитку, здатність брати на себе відповідальність, приймати рішення та реалізовувати їх, вміння розв'язувати проблеми, здатність до самокерування й саморегуляції, вміння критично мислити.

5. Соціолінгвістична (мовна) компетенція – вільне володіння декількома іноземними мовами, знання та вміння використовувати в спілкуванні іншомовні соціокультурні та соціолінгвістичні реалії, лінгвокраїнознавчі знання та їх уміле застосування.

На нашу думку, володіння фахівців перерахованими компетенціями можна забезпечити за допомогою 4 напрямів підготовки фахівця туристичної галузі до професійної діяльності:

Отримання теоретичних знань на лекційних, семінарських та лабораторно-практичних заняттях.

Індивідуальна, пошуково-дослідна та наукова робота студентів.

Практичне навчання та стажування студентів на провідних підприємствах туристичної галузі України та країн Європейської співдружності.

Поглиблене вивчення іноземних мов.

Висновки. Отже, підготовка висококваліфікованих фахівців сфери туризму має бути спрямована на створення такого фахівця, який би відповідав світовим вимогам індустрії туризму. Цей процес є багатограним, адже компетенції, що ними має володіти фахівець, є численними та охоплюють різноманітні сфери життя. Вивчення міжнародного досвіду, обмін досвідом навчальними закладами в межах країни, здійснення наукових досліджень, врахування міжнародних стандартів туристичної галузі має стати запорукою підвищення якості підготовки фахівців туристичної сфери в Україні.

Література

1. Бочан І.О. Сучасні тенденції розвитку туризму в контексті європейських і світових вимог / Ігор Омелянович Бочан // Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: Зб. наук. праць. - Київ: Тонар, 2007. - с. 1-6
2. Кампов Н.С. Формування нових підходів до підготовки фахівця для сфери туризму / Надія Семенівна Кампов // Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: Зб. наук. праць. - Київ: Тонар, 2007. - с. 180 – 183.
3. Микитів Н.С. Формування поведінкового стандарту як складова практичної підготовки фахівців готельного та туристичного бізнесу / Наталія Савелівна Микитів // Вісник Львівського інституту економіки та туризму. – Львів: ЛІЕТ, 2009. - №4. – с. 86-90.
4. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики.– К.: К.І.С., 2003.– С. 13–39.
5. Педагогіка туризму: [навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів] / В.К. Федорченко, Н.А. Фоменко, М.І. Скрипник, Г.С. Цехмістрова. - К.: Видавничий дім "Слово", 2004. - 296 с.
6. Сакун Л.В. Теория и практика подготовки специалистов сферы туризма в развитых странах мира : Монография / Л. В. Сакун. – К. : МАУП, 2004.
7. Стоколос-Ворончук О.О. Особливості професійної підготовки фахівців туризму / Оксана Олександрівна Стоколос-Ворончук // Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: Зб. наук. праць. - Київ: Тонар, 2007. – с.226-230.
8. Ягупов В. В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти / В. В. Ягупов, В. І. Свистун // Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота.- 2007.- Т.71.- С. 3-8.